

Pääkirjoitus

Lajisto-osaaminen tienhaarassa

Kansalaistiedekentällä tapahtuu nyt paljon. Uudet hankkeet, esimerkiksi *Täydelliset listat* ja *100 lajia -haaste* kannustavat yhä enemmän luontoharrastajia käyttämään osaamistaan ja aikaansa tuottamaan tietoa luonnon tutkimuksen, lajistomme seurannan ja laajemmin yhteiskunnan hyväksi. Hankkeet ovat osa Suomen lajiston seurannan pitkää jatkumoa, ja varsinkin lukuisat pitkäaikaisseurantamme ovat kansainvälisesti kultaakin kalliimpia ekologisen tutkimuksen välineitä. Esimerkiksi talvilintuseuranta ja kasviatlas ovat olleet keskeisiä ilmastonmuutoksen vaikutusten todentamisessa. Seuranta-aineistojen saavutettavuutta ja käytettävyyttä vaalii Suomen Lajitietokeskus, joka kokoaa ja virtaviivaistaa lajitiedon keruuta, jakelua ja käyttöä Suomessa.

Seurantojen jatkuminen ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys. Vaikka uusia aloitteita, hankkeita, projekteja ja seurantoja perustetaan yhä enemmän, monien vanhojen pitkäaikaisseurantojen tulevaisuus on auki. Ongelma on viheliäinen yhdistelmä kroonista rahoituspulaa, sukupolvenvaihdosta ja kulttuurinmuutosta lajintuntemuksen ja lajisto-osaamisen ympärillä.

Kentältä kuuluu laajasti viesti, että varsinaiset lajisto-osaajat ja kartoittajagurut eläköityvät, ja nuoret biologit eivät enää joko osaa lajeja tarpeeksi hyvin tai heitä ei muuten kiinnosta seurantoihin osallistuminen. Vastaavasti kuulee sitä, että ”vanhoina hyvinä aikoina” biologian opetuksessa panostettiin enemmän lajisto-osaamiseen ja kenttäkursseihin. Olenpa kuullut myös väitteen, että luottaminen kansalaistieteilijöihin vaarantaa seurantojen tieteellisen pätevyyden.

Lajisto-osaamista ja varsinkin intoa löytyy kuitenkin meiltä tuoreemmiltakin biologeilta. Ei kukaan ole seppä syntyessään, ja siksi seurantoihin pitää voida osallistua myös lajintuntemustai-tojaan vasta harjoittelevat, ainakin jossakin muodossa. Biologian opiskelijat eivät ole päättäneet sitä, että heille opetetaan eri asioita ja erilaisilla painotuksilla kuin vuosikymmeniä sitten. Opetussuunnitelmat elävät ajassa – ja hyvä niin.

Lajistotiedon käytännön opetuksen tarpeeseen on herätty ainakin joissain piireissä, ja lisäksi saavutettavaa määrityskirjallisuutta, vertailuaineistoa, digitaalisia apuvälineitä ja kollektiivista vertaistukea lajintunnistukseen on tarjolla enemmän kuin koskaan. Kirjoitan tätä pääkirjoitusta yhteispohjoismaalaiselta epifyyttijäkälien lajintuntemuksen maastokurssilta Norjasta. Kursejakin siis on, ja ne ovat suosittuja.

Paras tapa kouluttaa uusia lajisto-osaajia on luoda houkutteleva urapolku sellaiselle biologille, joka haluaa opinnoissaan ja/tai harrastuksenaan suuntautua lajisto-osaamiseen. Se on helpommin sanottu kuin tehty, mutta ei lainkaan mahdotonta. Toivottavasti avoimen kansalaistieteen kautta lajistoseurantamme saavat yhä laajemman yleisön, joka osaltaan lisää lajisto-osaamisen arvostusta paitsi biologien keskuudessa myös laajemmin yhteiskunnassa.

NIKO JOHANSSON

Luonnon Tutkija

Suomen Biologian Seura Vanamo ry on julkaissut Luonnon Tutkija -lehteä vuodesta 1897 (vuoteen 1946 asti Luonnon Ystävä). Luonnon Tutkija julkaisee yleistajuisia luonnontieteellisiä biologian alaan keskittyviä artikkeleita. Luonnon Tutkija vastaanottaa ja julkaisee mielellään kaikenlaisia kirjoituksia aihepiiristä.

Päätoimittaja: Pasi Reunanen (luonnontutkija@vanamo.fi)

Kansikuva: Ojahankasammal (*Riccia glauca*) on elinvoimainen laji, josta on niukasti havaintoja sähköisissä tietokannoissa. Kuva: Esa Ervasti.

Sisältö

- 2 Lajisto-osaaminen tienhaarassa
NIKO JOHANSSON
- 4 Ajastaika 1867: suurkato historiallisten kasvifenologiahavaintojen aikaikkunassa
JARI HOLOPAINEN JA SAMULI HELAMA
- 17 Maailman kaloille nimet 2024
MARKKU VARJO
- 29 Museokokoelmien tallentaminen sähköisiin tietojärjestelmiin helpottaa tulevaa uhanalaisuusarviointia
KATI PIHLAJA, ARI-PEKKA HUHTA, SANNA HUTTUNEN, TANJA KOSKELA, ANU KÄPPI, SANNA LAAKA-LINDBERG, JYRKI TORNIAINEN, OUTI VAINIO JA TAUNO ULVINEN
- 35 Loisten vaikutus kasviplanktonin kevätkukintaan Itämerellä
KARIN MADSEN
- 39 Täydelliset listat – lajihavainnot laadukkaaksi seuranta-aineistoksi
VALERIA VALANNE
- 42 Uutta kirjallisuutta
Yhden miehen matka naalien maailmaan
PASI REUNANEN
- 44 Luonnon lyriikkaa
Isä soutaa
LEENA SAINIO
- 45 Kirjoittaisinko Luonnon Tutkijaan

Luonnon Tutkija

Toimitusneuvosto

Anna Liisa Ruotsalainen (puh. joht.)
(annu.ruotsalainen@oulu.fi)

Annina Kantelinen
(annina.kantelinen@helsinki.fi)

Carita Lindstedt-Kareksela
(carita.lindstedt-kareksela@helsinki.fi)

Atte Komonen
(atte.i.komonen@jyu.fi)

Jaakko Pohjoismäki
(jaakko.pohjoismaki@uef.fi)

Ilari Sääksjärvi
(ileesa@utu.fi)

Ilmoitushinnat

Kokosivu 400 euroa, puolisivu 250 euroa, takakansi 600 euroa.

Vuonna 2024 ilmestyy neljä numeroa.

Lehden taitto ja ulkoasu

Pasi Reunanen

ISSN 2814-9645 (Verkkolehti)

Vanamon jäsenyys

Vanamon jäseneksi voi liittyä täyttämällä lomakkeen seuran verkkosivuilla (www.vanamo.fi/jasenyys) ja maksamalla jäsenmaksun sivun ohjeiden mukaan. Vanamon jäsenmaksu on 37 euroa, opiskelijajäsenmaksu 30 euroa ja puolisojäsenmaksu 10 euroa.

Vanamon jäsenet saavat lehden jäsenetuna.

Vanamon kotisivut www.vanamo.fi